

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาที่ยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิตสำหรับประชาชน สนับสนุนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ค้นพบความสามารถของตนเอง เรียนรู้ได้ตามความสนใจและความถนัด ปลุกฝังให้บุคคลเป็นผู้รอบรู้ มีความขยัน ประหยัด อดทน มีวินัย มีความรับผิดชอบ มุ่งเน้นการพัฒนาชาวปัญญาให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีคุณธรรม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ตามบทบาทหน้าที่พลเมืองที่ดี สามารถนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีสันติสุขและมีความสุข (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 21) และยังสามารถกำหนดให้กระทรวงต้นสังกัดมีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งทางด้านวิชาการ การงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา สถานศึกษาและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษา (มาตรา 9 (2))

ในโอกาสวันครูที่ 16 มกราคม 2543 นายสมศักดิ์ ปริศนานันทกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวปราศรัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาว่า การจัดการศึกษาเพื่อคนในชาติ ทุกคนมีหน้าที่และมีความรับผิดชอบในสังคมร่วมกัน และความสำเร็จในการจัดการศึกษาจะเกิดขึ้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จากทุกหน่วยงาน นับตั้งแต่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ภาครัฐ และเอกชน ซึ่งความร่วมมือจะต้องดำเนินไปอย่างเข้มแข็งและจริงจังเพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาบทบาทของการจัดการศึกษาขั้นใหม่

การกระจายอำนาจทางการศึกษา ได้ถูกนำมาใช้เป็นยุทธศาสตร์ทางการพัฒนาการศึกษา คือ การปฏิรูปการศึกษา เพื่อก่อให้เกิดคุณภาพการเรียนรู้ เพื่อก้าวเข้าสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า การปฏิรูปการศึกษาจะเป็นไปเพื่อให้คนไทยได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ชั้นอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพระดับสากล

บนพื้นฐานของความเป็นไทย (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 5) โดยสถานศึกษาและโรงเรียน มีอำนาจในการตัดสินใจในการบริหารงานและบริหารจัดการการศึกษาแก่เยาวชนในท้องถิ่น โดยมีการทำงานแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ตรวจสอบ ร่วมประเมินและร่วมกันพัฒนา โดยใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในรูปคณะกรรมการโรงเรียนเพื่อเป็นกลไกในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา (ภาณุวัฒน์ ภัคติวงศ์. 2541 : 28) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษา และกำหนดแนวทางการดำเนินงานใน 4 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 1) คือ ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และด้านการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา ซึ่งการปฏิรูปการศึกษาจะประสบความสำเร็จต้องอาศัยยุทธศาสตร์หลักที่สำคัญ 4 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 1-2) ได้แก่ ยุทธศาสตร์เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค การส่งเสริมเงื่อนไขเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือ ยุทธศาสตร์การกระจายอำนาจให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และยุทธศาสตร์การบริหาร โดยจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น และการที่จะดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยกระจายอำนาจการกำหนดนโยบายและการบริหาร โรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภทให้กับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในรูปแบบของคณะกรรมการของสถานศึกษา เพื่อให้การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการปรับปรุงแก้ไขเป็นไปอย่างรวดเร็ว เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (สมเดช สีแสง. 2539 : 21)

แนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษา มีนโยบายที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนภายใต้กรอบงาน 6 ด้าน คือ การวางแผนงานความสัมพันธ์กับชุมชน การเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน การให้บริการชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน และการประเมินผลงานการสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน (กรมสามัญศึกษา. 2539 : 8-18) โดยมุ่งหวังให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษาของชาติและให้มีความสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในปีการศึกษา 2544 ของกรมสามัญศึกษา ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ 10 ยุทธศาสตร์ ในแผนหลักของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยให้สถานศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษา

(กรมสามัญศึกษา. 2543 : 23) คำเนิรการดั่งนี้ การรับรองสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียน การปฏิรูปการเรียนรู้ การประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การปรับปรุงโครงสร้างเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา การพิจารณากฎหมายและแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสื่อสารเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

จากนโยบายที่เกี่ยวกับการการสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 10 ยุทธศาสตร์ของกรมสามัญศึกษา จะเห็นได้ชัดเจนว่า มุ่งเน้นที่จะให้สังคม ชุมชน องค์กร เอกชนอื่น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และเป็นการสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจ พุทธศักราช 2542 ที่มีนโยบายกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชาติ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2543 : 3)

ในรูปแบบกระบวนการพัฒนา จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะความร่วมมือในรูปแบบเบญจภาคี ซึ่งได้แก่ ชุมชน ภาครัฐบาล นักวิชาการ องค์กรเอกชน และองค์กรธุรกิจ เพื่อให้แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น โดยการคิดและเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งทุกฝ่ายต้องร่วมมือปฏิบัติต่อกันบนรากฐานของความรัก ความเมตตา ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน (ฉลาด จันทรสุมบัติ. 2540 : 21) การบริหารโดยองค์คณะบุคคลหรือการบริหารในรูปคณะกรรมการซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารที่เปิดโอกาสให้บุคคลหลายคน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานและวางแผนไปสู่การปฏิบัติ ก่อให้เกิดผลดีในการบริหารและมีการดำเนินงานไปอย่างรอบคอบ ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและเกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ

การบริหารการศึกษามีความซับซ้อนกว่าการบริหารงานอื่น จำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ จัดโครงสร้างการบริหารให้องค์คณะบุคคล หรือการมีส่วนร่วมในการวินิจฉัย ตัดสินใจ และกำหนดนโยบายในส่วนที่มีความสำคัญและต้องอาศัยการพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจนั้นละเอียดถี่ถ้วน มีโอกาสที่ผิดพลาดน้อย และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 113)

และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาละ 7 ฝ่าย รวมแล้วไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วย

ด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริหารสถานศึกษา โดยกำหนดให้มีหน้าที่แบ่งเป็นหลัก ๆ 4 ด้าน คือ ด้านการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติ ด้านการจัดหลักสูตรและงานบริหารโรงเรียน ด้านการส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก และด้านการระดมทรัพยากรและสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 12 –17)

จังหวัดมหาสารคาม แบ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับช่วงชั้นที่ 1 – 4 เป็น 2 เขต คือ เขต 1 และ เขต 2 และมีโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนถึงระดับช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 55 โรงเรียน ผู้วิจัย ในฐานะของผู้บริหารโรงเรียนและมีประสบการณ์โดยตรงในด้านการดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน และจากการสัมภาษณ์ (องอาจสว่างทิศ. 2547 : บทสัมภาษณ์) สภาพของขนาดโรงเรียน สภาพภูมิศาสตร์ งบประมาณที่ได้รับจัดสรร จำนวนบุคลากร ทำให้มีสภาพการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของชุมชนแตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลางที่มีความพร้อมน้อยกว่าจากสภาพการขาดแคลนงบประมาณ ความพร้อมทางด้านอาคารสถานที่ จำนวนบุคลากรที่มีจำกัด และการจัดการเรียนการสอนภายในห้องเรียนและสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่มีจำกัด เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และสภาพของบุคลากรในท้องถิ่นนั้น ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรและอาชีพรับจ้างทั่วไปและมีรายได้น้อย ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู – อาจารย์ ลูกจ้างประจำ และนักเรียน ได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาการขาดแคลนดังกล่าว โดยการจัดงานหารายได้ หรือการจัดทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษา เพื่อหาเงินมาสมทบทุน การก่อสร้างอาคารเรียนชั่วคราวขึ้นเอง ก่อนที่จะได้รับการจัดสรรงบประมาณจากทางราชการ และสนับสนุนการจัดซื้อสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดทุนการศึกษาแก่นักเรียน เพื่อให้โรงเรียนเป็นที่พึ่งทางปัญญาแก่ชุมชน และในขณะเดียวกันโรงเรียนก็ยังคงพึ่งพาภูมิปัญญาท้องถิ่น พึ่งพาบุคลากรในชุมชน ซึ่งเป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างสอดคล้องและลงตัว

ในโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งมีความพร้อมมากกว่าทั้งทางด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ บุคลากรและสื่อวัสดุ อุปกรณ์ แต่ในสภาพการความสัมพันธ์กับโรงเรียน ผู้ปกครองหรือชุมชนกลับได้รับการติดต่อสื่อสารกันน้อยกว่า จะมีก็ในกรณีที่ได้รับหนังสือแจ้งเรื่องกรณีที่บุตรหลาน หรือนักเรียนในปกครองมีปัญหาเรื่องผลการเรียน หรือมีปัญหาด้านความปลอดภัย จึงได้รับการติดต่อ บุคลากรในโรงเรียนขานมุนยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการชักจูงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน และให้ความร่วมมือในการประสานงาน

กับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชนที่ให้การสนับสนุนมีน้อย และค่อนข้างทำไปตามหน้าที่หรือสถานการณ์ เพราะโรงเรียนมีงบประมาณสนับสนุน บุคลากร และอาคารสถานที่ที่มีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง ตลอดจนฝ่ายบริหารโรงเรียน และครูผู้สอนมีส่วนร่วมสร้างความสัมพันธ์แตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ คือ ฝ่ายบริหารมีหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกด้านบริการอาคารสถานที่ และนำ ครู อาจารย์ นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหรืองานบุญประเพณีของชุมชน ส่วนครูผู้สอนเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียนและมีส่วนร่วมกับชุมชนในลักษณะของการเป็นผู้ประสานงาน การให้ความร่วมมือในการเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ชุมชน การเผยแพร่ข่าวสาร หรือการประชาสัมพันธ์งานทั้งงานในโรงเรียนสู่ชุมชน และงานของชุมชนมายังบุคลากรในโรงเรียน

จากสภาพการปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันและตั้งอยู่ในพื้นที่และมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคมพื้นฐาน วัฒนธรรมและการเมืองท้องถิ่น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนโดยตรง และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า จากผลการวิจัยของ ยูเพยวี่ โจงาม (2540 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยปัญหาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า มีปัญหารวมทุกด้านและแต่ในละด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตัวแปรลักษณะชาติพันธุ์ของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ พบว่า ผู้บริหารที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีลักษณะชาติพันธุ์ของชุมชนไทยลาว และกลุ่มชุมชนไทยเขมร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหารวมทุกด้านและในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง และ การศึกษาของ สมพล ดีกลิ่น (2542 : บทคัดย่อ) พบว่า การปฏิบัติงานด้านโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนโดยจำแนกขนาดของโรงเรียน เพื่อให้ทราบข้อมูลและนำข้อเสนอแนะที่ได้เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและกำหนดนโยบายในการทำงานและพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนแก่บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน ในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และ เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน ในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และ เขต 2 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

3. เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นและเสนอแนะการดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารและครูผู้สอน ในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และ เขต 2

สมมติฐานของการวิจัย

1. การดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน ในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และ เขต 2 ที่มีขนาดต่างกัน อยู่ในระดับปานกลาง

2. การดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน ในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และ เขต 2 ที่มีขนาดต่างกัน แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน

กรอบแนวคิด

การวิจัยในครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ การดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนและหลักการสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนของสถานศึกษาตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา (2539 : 8-18) 6 ด้าน ดังนี้

1. การวางแผนงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน
2. การเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน
3. การให้บริการชุมชน
4. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
5. การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน
6. การประเมินผลงานการสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียน

ที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 และ เขต 2 จำนวน 2,383 คน จากโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 55 โรงเรียน จำแนกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 275 คนและ ครูผู้สอน จำนวน 2,108 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารและ ครูผู้สอน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 และ เขต 2 ในปีการศึกษา 2547 ซึ่งได้จากการใช้สูตรของทาโร ยามาเน และการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 343 คน ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 137 คน และ ครูผู้สอน จำนวน 206 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 ขนาดโรงเรียน จำแนกเป็น

- 1) โรงเรียนขนาดเล็ก
- 2) โรงเรียนขนาดกลาง
- 3) โรงเรียนขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน 6 ด้าน ได้แก่

2.2.1 ด้านการวางแผนงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน

2.2.2 ด้านการเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน

2.2.3 ด้านการให้บริการชุมชน

2.2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

2.2.5 ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน

2.2.6 ด้านการประเมินผลการดำเนินงานการสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียน

กับชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้ความหมายของคำหรือข้อความที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้เป็นที่เข้าใจและมีความหมายตรงกัน จึงขอให้ความหมายไว้ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้โรงเรียน แสดงบทบาทของการให้ การรับความร่วมมือ การสนับสนุน และการรับความช่วยเหลือจาก

ชุมชน ลักษณะการประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริหารแก่ชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และการสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น

2. การวางแผนงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การศึกษาข้อมูลชุมชนก่อนการวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลโรงเรียนกับชุมชน การจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของชุมชนอย่างเป็นระบบ ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน บุคลากรมีความรู้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชน การได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในการวางแผนการใช้ทรัพยากรในชุมชน การวางแผนงานความสัมพันธ์กับชุมชนมีความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ การมีส่วนร่วมในการวางแผนงานชุมชน ความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และการให้ความสำคัญในการวางแผนงานความสัมพันธ์กับชุมชน

3. การเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน หมายถึง การกำหนดแนวปฏิบัติ การรวบรวมจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานที่เป็นผลงานดีเด่นของโรงเรียน การมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบมีแผนปฏิบัติที่ชัดเจน การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ความร่วมมือจาก ครู-อาจารย์ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล เกียรติประวัติต่าง ๆ ของโรงเรียน การจัดทำเอกสารเผยแพร่เกียรติประวัติและผลงานดีเด่นของโรงเรียน การจัดประชุมและแจ้งวัตถุประสงค์นโยบายรวมทั้งอุดมการณ์ให้ทราบอย่างทั่วถึง การเห็นความสำคัญของบุคลากรในการเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน และชุมชนสนใจข่าวสารเกี่ยวกับเกียรติประวัติของโรงเรียน

4. การให้บริการชุมชน หมายถึง การจัดทำแผนการให้บริการแก่ชุมชน การกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการให้บริการ การให้บริการด้านวิชาการ การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานความร่วมมือในการให้บริการแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ การประสานงานกับหน่วยงานอื่นในการให้บริการชุมชน การจัดศูนย์บริการทางวิชาการและสอนวิชาชีพ การจัดบริการทางด้านนันทนาการ การจัดเก็บข้อมูลในการให้บริการชุมชน การจัดผู้เชี่ยวชาญทางวิชาชีพที่ชุมชนต้องการ

5. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน หมายถึง การกำหนดนโยบายในการพัฒนาชุมชน การเห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชนกับหน่วยงานอื่น ๆ การประสานงานและการวางแผนร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่ตรงกับความต้องการของชุมชน ประชาชน

ส่วนใหญ่ถึงเห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชน การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชน บุคลากรที่รับผิดชอบงานชุมชนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การนำความคิดเห็นของชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน

6. การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน หมายถึง การสนับสนุนด้านการเงินจากชุมชนในการจัดการศึกษา การจัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนโรงเรียน การประชาสัมพันธ์ความต้องการของโรงเรียน การสนับสนุนทางด้านวิชาการแก่โรงเรียน การสนับสนุนด้านความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน การสนับสนุนด้านวิชาการ สถานประกอบการ วิทยากรหรือผู้นำในชุมชน

7. การประเมินผลงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การรวบรวมข้อมูล การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานชุมชน การวางแผนการประเมินผลงานชุมชน เครื่องมือประเมินมีความเหมาะสม การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การรายงานผลให้ทุกฝ่ายของโรงเรียนได้ทราบ การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน และการรายงานผลให้ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบ

8. การดำเนินงาน หมายถึง การจัดการ การปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้ได้ประโยชน์แก่หน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์

9. ระดับการดำเนินงาน หมายถึง ความคิดเห็นของฝ่ายบริหาร และครูผู้สอนที่มีต่อการดำเนินงานความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน ทั้ง 6 ด้าน โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ Likert (Likert Type) ซึ่งมีระดับปฏิบัติงาน 5 ระดับ คือ ปฏิบัติมากที่สุด (5) ปฏิบัติมาก (4) ปฏิบัติปานกลาง (3) ปฏิบัติน้อย (2) และปฏิบัติน้อยที่สุด (1)

10. โรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 4 หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ตามโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และ เขต 2

11. ขนาดโรงเรียน หมายถึง การจำแนกขนาดของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามเกณฑ์ของจำนวนนักเรียน จำแนกเป็น 3 ขนาด (กรมสามัญศึกษา. 2539 : 81) คือ

11.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 499 คน

11.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน ตั้งแต่

500-1,499 คน

11.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,500 คน
ขึ้นไป

12. ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด พอใจ
หรือไม่พอใจในสิ่งนั้นก็ได้

13. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ ผู้รักษาการณ์ในตำแหน่งดังกล่าว
รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ รองผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ รองผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง
รองผู้อำนวยการฝ่ายบริการ หรือผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งจากผู้บริหารให้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว
ในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และเขต 2

14. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนในโรงเรียนช่วงชั้น
ที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และ เขต 2

15. สำนักงานเขตพื้นที่ หมายถึง การแบ่งเขตพื้นที่ในการบริหารสถานศึกษาชั้นพื้น
ฐานในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 เขต คือ เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1
ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอแกลง อำเภอกันทรวิชัย อำเภอโกสุม
พิสัย อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอเมืองและอำเภอเชียงยืน เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2
ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอนาคู อำเภอวาปีปทุม อำเภอบรบือ อำเภอนาดูน อำเภอนาเชือก
อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และกิ่งอำเภอยางสีสุราช

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นข้อสนเทศในการปรับปรุงพัฒนาแนวทางในการดำเนินงานความสัมพันธ์ของ
โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนหรือสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน ให้มีความสมบูรณ์ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่หน่วยงาน
มากยิ่งขึ้น